

Вяра Малджиева

Катедра по балканистика

Университет „Николай Коперник“ в Торун

Края на времената през погледа на неогносиса (върху материал от текстове на Петър Дънов)

0. Част от неогностическите¹ текстове се намират в очевидни и многостранни междутекстови отношения с християнските текстове. Поради това елемент от семантично-прагматичния анализ, чиято цел е да установи съдържанието на някой от употребяваните в такъв текст термини, трябва да бъде изследването на тези отношения на първо място със Свещеното Писание, защото именно в техните рамки често се въвеждат понятийни

¹ Новият гносис или неогносисът тук се разбира в духа на предложенията на конгреса в Месина през 1966 г., според които гносисът може най-общо и извънисторически да бъде определен като „знание за божествените тайни, запазено за елита“, предполагащо божествена идентичност на познаващия (гностика), познавания (божествената субстанция на неговия трансцендентен Аз) и средството за познание (божествената способност, която трябва да бъде пробудена наново и актуализирана)” („Propozycje Kongresu w Messynie w roku 1966 dotyczące badań gnozy“, 1996, с. 5–8).

съдържания, характерни за дадената неогностическа духовност, по пътя на предефиниране на термини от християнското учение – особено на такива, чиито съдържание представлява важна част от Откровението.

0.1. Характерът на междутекстовите отношения, свързан със споменатото предефиниране, е съществен, защото засяга един важен в методологическо отношение проблем: за тъждествеността на названията и на понятията в рамките на дадена система от твърдения, за каквато може да се приеме една доктрина². Този проблем очертава широко поле за изследване, включващо механизмите за свързване на формата и съдържанието в даден контекст³ на всички равнища на езика и аспекти на функциониране на неговите единици – от частите на думата (морфемите), думите (названията), изречението и микротекста, до жанра и регистъра (типа, стила) на текста. Благодарение на споменатото свързване съдържанието става достъпно чрез формата, може да бъде разчетено в нея. Нещо повече, появата на конкретен тип текст активизира присъщите му признаци, което позволява на възприемателя да го възприеме и да го ситуира в съответния контекст. С известно опростяване може да се каже, че прагматичните фактори (в това число напр. историческите, културните и обществените), взаимодействайки със системните възможности на езика, формират текстови образци (стереотипи), съответстващи на

² По отношение на неогносиса този въпрос се разглежда по-нашироко у V. Maldjieva (2011). Терминът „доктрина” се разбира в „технически” смисъл като система от множество взаимосвързани и непротиворечиви твърдения, т.е. доказани за дадената система съждения (срв. Marciszewski, 1970, с. 334). Съществен за разсъжденията на това място елемент от тази дефиниция е истинността (доказаната непротиворечивост) на твърдението за конкретната система и само за нея. Така разбираната истинност задава определен обхват на съществените за тази система понятия. Подобно разбиране позволява съдържанието на изречение от даден текст да бъде съпоставено със съдържанието на изречение от „изходния текст” и да бъде констатирано наличието / липсата на тъждественост между тях по отношение на формата и съдържанието.

³ Трябва да се подчертае, че такава свързване съществува само за дадения (тип) контекст, което не противоречи на повсеместно наблюдаваната в рамките на езиковата система липса на едно еднозначно съответствие на форма и съдържание. Този факт позволява да се постулира съществена за изследването относителна автономност на формата и съдържанието и произтичаща от нея законност на независимото описание на формата и съдържанието и установяването на корелациите между тях едва на следващия етап. Приемането на този постулат позволява да бъдат изработени процедури за установяване на тъждествеността на формата и съдържанието, както и на взаимоотношенията между тях.

определени комуникативни цели в определени комуникативни ситуации. Възниква нещо като канон, аналогичен на иконографския канон⁴, който именно предполага едно свързване на формата и съдържанието по определен и постоянен начин. Така разбираният канон изисква определени компетентности от възприемателя и предполага зависимост на правилното и пълно разбиране на дадения текст от опознатите преди това текстове-образци, като същевременно прави възможно и продуцирането на текстове – имитации на авторитетния текст-образец (Markiewicz, 1990). Характерна за тях е именно липсата на съответствие между канонична форма и доктрина, което означава наред с другото, че тъждествеността на термините не влече след себе си тъждественост на доктрините. В настоящото изследване се приема, че разновидност на споменатите имитации може да бъде отношението на тъждественост с термините на образа при липса на тъждественост на понятийното съдържание.

0.2. Към термините, заети от разновидност на неогносиса, която може да се нарече „християнизираща”, без съмнение се отнасят християнските свързани с ‘края на времената’, като напр.:

*свършекът на времето*⁵, *свършекът на века / тоя век*⁶, *свършека на света*⁷, *краищата / края на вековете*⁸, *краят на времената*⁹, *краят на определеното време*¹⁰, *последните дни*¹¹;

в това число и с ‘повторното идване на Христос’ (‘парусията’), като напр.:

*пришествието на Господа / на Сина Човечески*¹², *денят (на гнева) Господен*¹³, *пакибитие*¹⁴.

⁴ Срв. т. нар. задължителен канон (канон на литературната традиция) у Р. Нич (Nycz, 1990).

⁵ Срв. Дан. 11:40, 12:7.

⁶ Срв. 3Ездр. 2:34, Мат. 13:40, 13:49.

⁷ Срв. Мат. 24:3, 28:20

⁸ Срв. 1 Кор. 10:11, Евр. 9:26.

⁹ Срв. Прем. 7:18, 3 Ездр. 9:6.

¹⁰ Срв. Дан. 8:19.

¹¹ Срв. Ис. 2:2, Мих. 4:1.

¹² Срв. Мат. 24:3, 27, 37, 39; 2 Петр. 3:4; Иак. 5:7-8; 1 Сол. 2:19, 4:15, 5:23; 2 Сол. 2:1,8.

¹³ Срв. Ис. 13:6,9; Иез. 13:5, 30:3; Иоил 1:15, 2:1,11,31, 3:14; Амос 5:18,20; Авд. 1:15; Соф. 1:11,14; Зах. 14:1; Мал. 4:5; Деян. 2:20; 2 Петр. 3:10; 1 Сол. 5:2; Соф. 1:18, 2:3.

¹⁴ Срв. Мат. 19:28. Тук и по-горе термините са според Синодалния превод (*Библия сиреч книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия Завет. Синодалният превод, 1993*).

Тези термини (и съответно изразяваните от тях понятия) в доктрината на Бялото Братство¹⁵ ще бъдат предмет на анализ в настоящата статия. Материал за анализ представляват преди всичко (но не само) текстове от цикъла „Неделни беседи“ на българския неогностик от 20 в. Петър Дънов. Изборът не е случаен, тъй като от 1901 г. до средата на двадесетте години на ХХ в. Петър Дънов пътува из България, проповядвайки своята вече формирана гностично-окултна доктрина с беседи, които се провеждат винаги в неделя в десет часа, т.е. по времето, когато в повечето църкви се служи неделната Св. Литургия. Беседите на Дънов са със структура на проповеди, тълкуващи откъс от Свещеното Писание¹⁶, четен в началото. В този смисъл те дори следват част от структурата на Св. Литургия.

0.3. Сравнителното изследване на интересуващите ни термини може да обхваща два аспекта¹⁷. Първият е свързан с установяването на понятийното съдържание на тъждествените термини от една страна в християнското учение и преди всичко в Свещеното Писание, а от друга – в изследваната духовност. Сравнението на съдържанието на тъждествения термин в корпусите от текстове на едната и другата доктрина позволява на свой ред да се установи наличието или липсата на понятийна тъждественост. Вторият аспект се съсредоточава върху функцията на цитатите от Свещеното Писание за „теологията“ на текста, в който са

¹⁵ Общността на последователите на Петър Дънов, които се ръководят от възгледите на своя „Учител“, изложени в над 4000 негови беседи и лекции, изнесени в периода 1914–1944. Под „Бяло Братство“ самият Дънов разбира невидима общност от същества, завършили своята духовна еволюция в материалния свят и постигнали съвършенство (по смисъла и на евангелието на Матей 5:48), които вземат дейно участие в целокупния живот на човечеството във всичките му измерения. Срв. „Идеята за братство“, 2008.

¹⁶ В настоящото изследване специално са взети пред вид „беседите“, в които се интерпретират основни за християнското разбиране на понятието ‘край на времената’ откъси от Св. Писание: срв. напр. Мат. 24 и 25, Марк. 13, Лук. 21, 2 Петр. 3, Рим. 8, 1 Сол. 4 и 5, 2 Сол. 2, 1 Кор. 15, Откр. 20 и 21; Мал. 3, Дан. 7. Виж по-долу 1.1.

¹⁷ Р. Нич приема, че междутекстовостта обхваща всички признаци и отношения на един текст, които сигнализират зависимостта на неговото създаване и възприемане от познаването на 1) други текстове (отношение ‘текст – текст’); 2) архитектурите (жанрови и стилистично-комуникативни норми) (отношение ‘текст – жанр’); 3) извъндискурсивни медии между изкуството и комуникацията (изобразително изкуство, филми, музика и др.) (отношения ‘текст – „текст“ от културата’). В запазването на каноничната форма при промяна на съдържанието могат да бъдат ангажирани всички параметри на интертекстуалното съотнасяне с каноничния текст (текста-образец) в пълния им обхват (Nucz, 1990). Поради липса на място тук ще бъдат сигнализирани само два от тях: ‘текст – текст’ и ‘текст – жанр’.

включени. Съществени за установяването ѝ са мястото в текста „проповедта”, което заемат отпратките към библейския текст¹⁸, начините, по които се интерпретират привлечените библейски откъси, както и тематичната им свързаност с неогностическият текст. Имат се пред вид напр. по-тесният и по-широк контекст на цитатите от Свещеното Писание, както и съдържателната им връзка с темата на мястото, в което се появяват.

1. Съдържание на понятието ‘край на времената’.

1.1. Никео-Цариградския символ, изповядвайки вярата в Бога – Отец, Син и Свети Дух в Неговото съзидателно, спасително и освещаващо дело, възвестява славното повторно идване на Христос, за да съди живите и мъртвите, а също и възкресението на мъртвите в края на времената и вечния живот¹⁹. Могат да се набележат следните основни елементи от съдържанието на понятието ‘край на времената’ в християнското учение, основани на текста на Св. Писание:

1. Идване на Христос в слава (*ден Господен, пришествие, откровение*)
2. Събития, предшестващи повторното идване:
 - а. Вероотстъпление
 - б. Откриване на човека на греха, сина на погибелта
 - в. Отдръпване на оня, който задържа тайната на беззаконието
3. „Сценарий” на Господния ден
 - а. Слизане на Господ от небесата
 - б. Явления, придружаващи пришествието на Господ
 - в. Възкресение на мъртвите
 - г. Грабване на вярващите на облаци за среща с Господ
4. Наказание и награда в Съдния ден
 - а. Денят на наказанието
 - б. Денят на наградата
 - в. Смъртта
 - г. Краят на света (космоса)
 - д. Времето на деня Господен
 - е. Очакване на повторното идване. Будност²⁰.

¹⁸ Поради липса на място тук не се разглеждат всички отпратки към Св. Писание, а само преките цитати.

¹⁹ Срв. стих 7, 11, 12 на Никео-Цариградския символ на вярата (Николай (Макариополски епископ) & Серафим (архимандрит), 1991, с. 170).

²⁰ Тези елементи или част от тях се отбелязват в повечето изследвания по библейско богословие. Срв. напр. Bednarz, 2007.

1.2. За установяване на съдържанието на понятието ‘край на времената’ в изследваната духовност, при наличие на тъждественост на термините, са съществени както **предефинираните** елементи в сравнение със съдържанието му в християнството, така и **премълчаните**; както библейските места, които стават предмет на “проповедта”, така и онези, които не са коментирани. Това се изисква, за да се ситуира в контекста на цялостната доктрина, където единствено може да се установи неговото семантично автономно и контекстово обусловено съдържание, както и мястото му в йерархията от понятия²¹. В следващата част от изложението ще бъдат проследени накратко в сравнителен план елементите от християнското и неогностическото понятие.

1.2.1. Славното пришествие на Христос (*ден Господен, пришествие, откровение*), което за християнството е Неговото последно идване, равнозначно с края на времената, според Дънов е поредното и не последно Христово пришествие. Всичко свързано с него става в този свят и се извършва в умовете на хората, срв. напр. проп. към Лук. 21:

- (1) „Днес няма вече условия за злото. Син Человечески дойде на земята, именно, затова: да освободи човечеството от злото, от лошите хора и животни. С други думи казано, всички обикновени човешки идеали ще изчезнат и ще се заместят с вечни. (...) Само една мисъл да остане в главата ви и едно желание в сърцето ви, но да са безсмъртни. (...) Любовта на Бога към човечеството, към всичко живо, Го заставя да дойде в света, между хората. Обикновено, Бог посещава света в усилни и тежки времена, когато човечеството минава през големи кризи” (28 януари 1917; Дънов, без дата-с)²² (срв. също примерите по-долу).

1.2.2. Сред събитията, предшествващи според библейския текст бунта и вероотстъплението, както и отдръпването на оня, който задържа тайната на беззаконието, не се коментират. Предмет на коментар, който води до предефиниране, е откриването на човека на греха (Антихриста). То се

²¹ Поради липса на място премълчаните елементи от съдържанието на християнското понятие ще бъдат само отбелязани, без да бъдат интерпретирани.

²² Тук и по-долу се посочва датата на беседата на П. Дънов, в която е бил разискван цитираният библейски откъс. Използвани са текстовете според сайта Библиотека „Тригълник“ („Библиотека „Тригълник““, 2007).

отгъждествява със злото и лъжата, които са необходими и съществуват, за да помогнат на хората да се научат на добро и истина, срв. напр. проп. към Мат. 24:

- (2) „Христос дойде на земята, но дойде и антихрист. Ако слезе един ангел от небето, ще излезе и един ангел от ада. Когато двамата ангели се борят, човек е свободен да върши волята на Бога. – Защо се борят ангелите? – За да вършат волята Божия. – Защо се борят ангелите помежду си? – За да разберем истината, да разберем и доброто” (5 март 1933; Дънов, без дата-g).

1.2.3. „Сценарият” на Господния ден присъства в Дъновата хомилетика с всички свои елементи.

а. Първият акт на парусията е слизането на Господ от небесата. Самият Господ, а не някакъв негов пратеник, ще дойде в слава. В неогносиса на Дънов то се преосмисля като акт²³ на Христос (в тази доктрина това е ‘сила, проникваща цялата земя’ или ‘бог в човека’) (Maldjieva, 2012), който идва, за да поучи хората. Небето е вътрешността на разумния човек и животът в любов, срв. напр. проп. към Лук. 21:

- (3) „Дълго време човек ще живее на земята, дете ще се учи, ще расте и ще се развива, докато свърши развитието си (...) когато завърши и последната, житейската школа, тогава ще влезе в организирания свят, наречен „небе”. На небето приемат само учени хора, които са напълно узрели” (28 януари 1917; Дънов, без дата-c).

Срв. също проп. към Мат. 24:

- (4) „Под думата „небе“ разбираме вътрешния разумен човек. Да живееш в небето, значи да живееш в любовта. Да живееш в небето, значи да живееш в светлината. Да живееш в съзнанието” (1 декември 1940; Дънов, без дата-k).

б. Явленията, придружаващи пришествието на Господ (според Библията: *повеление, глас на Архангел, тръба Божия*, [1 Сол. 4:16]), са за неогностика Дънов от изцяло друг характер. Повторното (и поредно, но не последно) идване на Христос тук се придружава от пробуждане на съзнанието, срв. напр. проп. към Лук. 21:

- (5) „С какво ще се ознаменува идването на Христа? – С пробуждане на човешкото съзнание. Когато човек осиромашее, когато

²³ Не единствен – виж по-горе 1.2.1.

изгуби всичкото си богатство и тръгне гладен, гол и бос по света, тогава ще съзнае, че е сгрешил, че е взел крив път и ще започне да очаква идването на Христа. [...]

Идването на Христа ще се ознаменува с движение на човечеството в права посока. Всички хора ще започнат да мислят, да чувстват и да действат право, както параходът се движи в права посока и върви към строго определена цел” (28 януари 1917; Дънов, без дата-с).

в. Възкресението на мъртвите, което очаква християнинът, се състои в това, че телата на умрелите, чрез Божията всемогъща сила, подобно тялото на Исус Христос, ще бъдат възкресени и ще станат духовни, нетленни и безсмъртни. Възкресение на мъртвите за неогностика Дънов е постигането на най-високия етап в духовната еволюция по пътя на поредните прераждания, изпълването с живот и любов, т.е. с бог; това е възкресение на ума, срв. напр. проп. към Мат. 24:

(6) „Три степени има: ставане, оживяване, възкресение. Като дойде ставането, то е за тялото. Оживяването е за сърцето, възкресението е за човешкия ум... Който става, той е силен. Който оживява, той е топъл. Който възкръсва, той е умен” (25 февруари 1940; Дънов, без дата-h).

Срв. също проп. към 1 Кор. 15:

(7) „Апостол Павел говори за възкресението на Христа и, според степента на своето съзнание, той го приема и го проповядва. Той казва: За да възкръсне, човек трябва да възприеме Божията Любов. Без любов няма възкресение. „Ако няма възкресение на мъртвите, нито Христос е възкръснал“ [1 Кор. 15:13]. – Как ще възкръснат мъртвите? – Чрез Божията Любов. Докато носи обикновената любов в сърцето си, човек всякога ще умира. За да стане безсмъртен, временното трябва да мине във вечно. Това значи, да се облече човек в дрехата на любовта...” (8 март 1936; Дънов, без дата-a).

1.2.4. Според християнското учение след свършека на този свят ще се състои всеобщият съд, който ще се извърши над душата и над възкръсналото тяло, съединило се с нея, на всеки човек, като ще определи неговата участ навеки. Текстът на Свещеното Писание съобщава, че когато Христос дойде, ще съди „всички народи”, като ще отдели праведните от несправедните. Праведните ще приеме, ще им даде да наследят царството и те ще отидат във вечен живот. Неправедните ще бъдат изгонени,

проклетети във вечен огън и те ще отидат във вечно наказание. За едните Господният ден ще бъде ден на награда, а за другите – ден на наказание.

Според различните неделни беседи на Петър Дънов съд или изобщо няма, или той е яснота на виждането. Раят и адът са състояния на човешкия ум. Сrv. напр. проп. към Лук. 21:

(8) „Кога ще дойде Божият съд? – Когато Божествената светлина влезе в умовете на хората и те започнат да виждат ясно всичко, каквото са направили в сегашния и в миналия си живот. Те се намират вече пред нова задача, да изправят живота си, да изправят всичките си погрешки” (28 януари 1917; Дънов, без дата-с).

а. Ден на наказанието в този случай няма. Страданието тук на земята е, което има за цел да очисти човека и да му позволи да придобива знание. Текстът на Лук. 21:22: „...защото тия дни са на отмъщение, за да се изпълни всичко писано” се коментира така:

(9) „Бог иде на земята, не да съди хората, но да пречисти света. Как ще го пречисти? – Чрез огън... През дългия живот, който е прекарал на земята, човек имал грижата да си създаде почва, която да разоре, обработи и посее, както прави земеделецът със своите ниви. Върху тази почва са паднали голям брой нечисти мисли и желания, които са я покварили. Тя трябва да се пречисти. Как? – Като се преобърне няколко пъти с ралото и се остави, известно време, на слънце – да се пече, докато стане плодородна.

За да помогне на човека в пречистване на неговата почва и освобождение от греха, разумният свят, т.е. Провидението, му изпраща страдания. В този смисъл, страданието е плугът, чрез който се разоравя нашата почва. Тя трябва да се разоре няколко пъти и да се изложи на слънце, докато се пречисти. Така, именно, тя става годна за посяване на чисти мисли и чувства” (28 януари 1917; Дънов, без дата-с).

б. Денят на наградата на свой ред това е очистването и светлината след страданието.

Сrv. напр. проп към Лук. 21:

(10) „Христос иде в света със своята разумност и любов. Той казва, на всички хора, по лицето на земята: „Мир вам!” Чрез разумността и любовта на Христа, всекиму ще се даде заслуженото” (28 януари 1917; Дънов, без дата-с).

в. Християнството очаква Господния ден, когато последният Христов неприятел – смъртта на тялото, ще бъде окончателно победен. За неогностика смъртта – във веригата от прераждания, представлява поредната трансформация на съзнанието. Срв. напр. проп. към Мат. 24:

(11) „Човек някой път трябва да умре, да се освободи от тъмнината, от страданията, от насилието в света и да влезе в новия свят” (31 март 1940; Дънов, без дата-і).

г. Така разбираният ‘край на времената’ за неогносиса (за разлика от християнството) не е свързан с края на света (на космоса). „Свършекът на века” е начало на „новия свят”. Срв. напр. проп. към Мат. 24:

(12) „Кога ще бъде свършека на света? Ако някой ме пита, кога ще бъде свършека на моя живот на земята, ще му кажа. Ако смущението е само в ума му, краят не е дошъл. Ако смущението дойде в ума, в сърцето и в тялото, краят е вече дошъл. Казвам: Който и да е, трябва да се приготви за онзи свят. В края на века, животът има друг смисъл. (...) Казват сега: «Кога е свършека на века?». Аз питам: Кога е началото на века? Аз задавам друг въпрос: Кога е началото на новия век? Вие искате да знаете свършека. За мене свършека на един обикновен живот и началото на един висок, възвишен живот, то са две положения. Свършека на един затворник. Кой е затворник? Началото на един свободен живот. Ти си затворен с вериги, дрънкаш, десет години ги носиш тия вериги...” (31 март 1940; Дънов, без дата-і).

д. Времето на деня Господен, което според Свещеното Писание е неизвестно за хората и ще настъпи неочаквано, според Дънов е различно за различните хора и зависи от тяхното индивидуално знание и съзнание. Срв. проп. към Лук. 21:

(13) „За едни, Христос ще дойде още днес, за други – утре, а за трети – след години. Кой когато е готов, тогава ще Го посрещне. Очаквайте всеки ден Христа, все ще Го видите – от вас зависи това. (...) Значи, има хора, които и днес виждат Христа, други ще Го видят по-късно, когато се приближи до тях; трети и тогава няма да Го видят, те ще продължават спокойно и блажено да спят” (28 януари 1917; Дънов, без дата-с).

Срв. също проп. към 1 Кор. 15:

(14) „Пришествието на Господа не може да стане, докато човек не познае злото в себе си и да го отдели” (30 януари 1935; Дънов, без дата-b).

е. Необходимостта от будно очакване на повторното Христово идване, което Писанието представя параболично като очакване на Младоженеца, се преосмисля в гностически дух. Разумните и неразумните девици – това са мислите и нагласите на човека. Срв. напр. проп. към Мат. 25:

(15) „Ако се учите и придобивате добродетели, вие сте от разумните [девици]; ако не се учите и не придобивате добродетели, вие сте от неразумните [девици]... Щом влезе младоженецът, вратата ще се затвори и отвън ще останат неразумните девици, т.е. вашите стари, неразумни разбирания и възгледи” (1 септември 1940; Дънов, без дата-e).

Срв. също проп. към Марк. 13:

(16) „Казано е: «Будни бъдете!» Само онзи, който е буден за Любо-вта, за Мъдростта, за Истината, нему може да се поверяват в бъдеще тайните неща, от които ще зависи неговият растеж” (17 декември 1933; Дънов, без дата-d).

2. Функцията на цитатите от Свещеното Писание за „теологията” на текста, в който са включени, се сигнализира, най-общо казано, от мястото им в текста, начина на интерпретиране, контекста и тематичната им свързаност с текста.

2.1. В анализираниите беседи преките отпратки към библейския текст се появяват по два начина: а. откъс от Св. Писание се цитира в началото на „проповедта”, отделни изречения от него могат да се повтарят като рефрен в цялата беседа и по този начин да я делят на части; б. откъс от Св. Писание е зададен на слушателите за самостоятелна работа (по-рядко). Както се вижда, в по-честия случай (а.) откъсите от Свещеното Писание заемат т. нар. силни позиции в структурата на текста – инициалните за целия текст и/или за съставлящите го микротекстове. Това създава у възприемателя впечатлението за тяхната особена същественост за темата и за съдържателната им връзка с поставените тези. Съпоставката с интерпретацията и действителната тематична свързаност на библейските откъси и авторовите тези (срв. по-долу 2.3.) показва липсата на корелация между значението на текстовата позиция и тези функционални параметри.

2.2. Беглите наблюдения върху интерпретирането на привлечените библейски откъси разкриват главно два начина, които условно могат да бъдат определени като:

- „алегорична / символична интерпретация” – най-честа, срв. напр. проп. към Лук. 21:21: „...тогава ония, които се намират в Иудея, да бягат в планините; и които са в града, да излязат из него; а които са в околностите, да не влизат в него...”:

(17) „В стиха се казва тъй: «Който е в Юдея, да бяга по горите». Значи да бягате при умните хора. Гора значи умните хора. Христос уподоби себе си на лоза. Казва: «Аз съм лозата, вие сте пръчките». Нещо, което дава плод, е разумно в себе си. Тогаз, които са в Юдея, да бягат в горите. Които са сред него, да излязат навън... Ще се откажеш от кривите мисли, ще се откажеш от кривите постъпки – това значи да излезеш навън. «Който са в околността му, да се не връщат». Никога да се не връщаш при своите стари погрешки” (6 юли 1941; Дънов, без дата-ј).

- „семантична интерпретация” – по-рядко, срв. напр. проп. към Лук. 21:22: „...защото тия дни са на отмъщение, за да се изпълни всичко писано”:

(18) „В този стих, думата «отмъщение» звучи странно, което показва, че не е на мястото си. Засега по-сполучлива дума, която да изрази смисъла на Христовите думи, няма, нито в българския език, нито в чуждите езици. Донякъде, тази дума може да се замести с думите «отчет, равносметка, ликвидирание, равновесие»” (28 януари 1917; Дънов, без дата-с).

Доколкото „семантичната интерпретация” е непоблематична, тъй като предефинирането в нея е пряко и арбитражно²⁴, дотолкова „алегоричната / символичната интерпретация” заслужава да бъде коментирана не само с оглед на своята честотност, но и с оглед на релевантността ѝ за езика на неогностическите текстове. Характерно за нея е явление, представляващо според едно определение на Ханс Йонас, отнасящо се за гностическата алегория, „обръщане наопаки” (Jonas, 1994, с. 105), което се превръща, както отбелязва на друго място същият

²⁴ То се извършва напр. чрез декларирана, експлицитна синонимна замяна, както в посочения пример.

автор, в „източник на нова митология, ...революционен инструмент за нейното възникване..." (Jonas, 1994, с. 108). Трябва да се подчертае, че „обръщането наопаки" се манифестира на всички равнища на езиковата система и във всички аспекти на функциониране на езиковите единици (виж по-горе 0.1.). Негов краен резултат е промяната (в това число и пълното отричане) на съдържанието на доктрината – в нашия случай християнската, върху чиито форми паразитира гностическия текст. „Обръщането наопаки" се състои в това, че с помощта на присъщите за християнските текстове форми се прокламира едно ново съдържание. При това арбитражността на свързване на новото съдържание със старата форма се характеризира с липса на вътрешно единна и непротиворечива система от интерпретационни правила, които са постоянни, разбираеми (интерсубективно смислени) и известни на възприемателите. Наблюденията върху по-широк корпус от текстове от едно русло или на един автор (напр. П. Дънов) позволяват да се предположи, че интерпретационна норма в подобни случаи стават вижданията и идеите и/или непосредствените прагматични (напр. реторични) потребности на интерпретатора. Тук накратко ще бъдат илюстрирани някои механизми на обръщане, свързани главно със символите и в частност с механизмите на арбитражно установяване (въвеждане) на нов символ или арбитражна (ре)интерпретация на съществуващ символ (Maldjieva, 2013):

2.2.1. В първия случай обръщането се осъществява чрез замяна на дословната²⁵ употреба на знака, на езиковата форма от текста на канона, със символична употреба в новия текст или чрез замяна на дословната интерпретация в текста на канона със символична в новия текст, която често е „екзегеза" на първия текст. Срв. напр. интерпретацията на Лук. 21:22:

(19) „[...] «Защото тези са дни на отмъщение, за да се изпълни все що е писано». Този стих може да се разгледа в широк смисъл – по отношение на цялото човечество, и в тесен смисъл – по отношение на личния живот на човека, както и по отношение на неговото тяло. Човешкото тяло представя неговата земя, с всички растения и животни по нея – риби, птици, млекопитаещи.

²⁵ Дословността се разбира тук по-широко и включва не само т.нар. непреносна употреба, но също и употребата в рамките на коректно изградена валидна аналогия.

Всичко това човек трябва да завладее, но, тъй като принадлежи на друг Господар, той носи отговорност за съществата, които стоят под него и на които става временно господар. (...) Бог е дал условия на всички живи същества да се развиват, но те сами трябва да правят усилия, да подобрят живота си, т.е. да минават от по-низко на по-високо стъпало” (28 януари 1917; Дънов, без дата-с).

Срв. също интерпретацията на Мат. 24:29:

(20) „Слънцето ще потъмнее, и луната няма да даде светенето си». (29 ст.) – Слънцето и луната представят човешките възгледи. Ако те не потъмнеят, вие не може да приемете новото. Ако богатият не обеднее, не може да влезе в Царството Божие. Ако богатият съжالياва, че по-рано не е обеднял, сам по себе си той е беден. Обаче, ако богатият съжالياва, че е обеднял, той не е беден. Не е беден оня, който съжالياва, че не е богат” (18 май 1932; Дънов, без дата-f).

2.2.2. Във втория случай, съществуващ в текста на канона символ може да бъде „понижен в ранг”, т.е. интерпретиран дословно или реинтерпретиран, т.е. трансформиран в нов символ. Срв. напр. проп. към Мат. 25:

(21) „Тази глава, която ви четох, хиляди пъти се е чела. Практическото приложение за тези разумните девиси седи в следното: Човек трябва да бъде разумен да се ползува от богатата, които Бог е създал вътре в света” (1 септември 1940; Дънов, без дата-e).

Арбитралната символична интерпретация и реинтерпретацията на символа често се появяват съвместно в „екзегезата” на евангелските притчи, в които описаната ситуация, взета като цяло, представлява сложен символ. Гностическата интерпретация в общия случай разгражда цялостта на части, а всяка от частите поотделно получава символична (ре)интерпретация. Срв. по-горе (15).

2.2.3. Прагматичен фактор, който подсилва резултатността на семантичното „обръщане наопаки”, реализирано с помощта на описаните операции върху съдържанието, се явява хетерогенността по отношение на стиловите маркери. Наред с маркерите на разговорния регистър с особена интензивност се появяват езикови белези на дидактическия и научния текст, напр. в лексиката и синтаксиса. В този случай може да

се говори за своего рода обръщане, а дори и за многократно обръщане на разговорността в научност, особено често в текстовете на съвременните „учители” – неогностици. С известно опростяване може да се каже, че присъщата на ежедневно мислене тясна перспектива при едновременната склонност към обобщаване, липсата на вътрешно единство и фрагментарността, придружени от аподиктичност и емоционалност (срв. Ноłówka, 1986), формиращи обхвата на въвежданите понятия, се „узаконява” чрез формата на разговорния регистър. В играта на разговорността с научността обаче става двойно обръщане: не само с помощта на научната форма разговорните понятия и съждения се превръщат в елементи на „доктрината”, но също и сложните и тънки различия от текста на канона биват сведени с помощта на разговорната форма до конструкти на ежедневно знание, чиято референция е ограничена до единични предмети или малки множества.

2.3. Контекстът – по-тесен и по-широк, на цитатите от Свещеното Писание в неогностическият текст експонира или дори реализира новото значение на термина – затова механизмите на взаимодействие между интерпретацията и контекста заслужават да бъдат предмет на отделно изследване. Същото може да се каже и за тяхната съдържателна връзка с неогностическият текст. На това място илюстрирането на тези проблеми се ограничава до някои бележки, които вземат повод от наблюденията на Гражина Шват-Гълъбова върху текстове на изследвания тук автор.

„В ежедневно си практика Дънов не си служи с бележки по време на лекции (често много дълги), като оставя думите да текат според реда, в който се диктуват, както твърди, от извънземни същества”, пише Шват-Гълъбова (Szwat-Gyłubowa, 2005, с. 142, тук и по-долу превод – В.М.). Но един по-внимателен поглед върху тези текстове позволява да се открият стратегии за въздействие, чието начало е „нивелиране на обичайните значения” (Szwat-Gyłubowa, 2005, с. 145), проведено чрез „едно смело, макар и непридирчиво в интелектуален смисъл компрометиране на неудобните петрификати на колективното съзнание, за да може в следващия момент да изненада слушателя с асоциации и интерпретации, пораждащи нови смисли” (Szwat-Gyłubowa, 2005, с. 145). По пътя на натрупване на примери, по време на което настъпва най-напред десемантизация, а впоследствие и предефиниране на употребявания термин, се извършва подмяна на съдържанието. Контекстът на примери от емпиричните науки, динамично редуващи

се с примери от ежедневието, позволява с помощта на механизмите на ежедневно мислене да бъдат отъждествени в общия случай законите в естествения свят и законите в духовния живот. Конфликтът на прагматичните норми на научността и разговорността както в съдържанието, така и във формата на текста помага на „Учителя“ да покаже, че при определени условия дадени понятия се превръщат в собственото си отрицание, което трябва да потвърди поставяните най-често релативистични тези.

По отношение на откъсите от Св. Писание в началото на „проповедите“ това най-често означава, че те служат само като повод за свободни асоциации, основани често единствено на звуково подобие, и като начало на верига от примери, в които могат да си съседстват напр. псевдо-математически спекулации, квази-притчи, приказки, анекдоти, злостни забележки към слушателите, историйки „от живота“ и др. В този смисъл функцията им се свежда до терминологично легитимиране на неогностическото понятийно съдържание²⁶.

²⁶ Наблюдението върху типовете промени, определени тук като „обръщане наопаки“, поражда въпроса за това доколко авторът на текст от християнизираща неогносис осъзнава ефектите на езиковите действия, водещи до споменатото обръщане, иначе казано, доколко те са умишлено търсени. Отговорът на този въпрос не е възможен само въз основа на езика, а изисква доказателства напр. за това, че авторът на дадения текст познава или е могъл да се запознае със съдържанието на текста от канона, с неговата интерпретационна норма, с правилата за конвенционално свързване на формата и съдържанието в канона. Ако отговорът е положителен, то въведените от него промени (обръщания) би следвало да се приемат за съзнателни, търсени и насочени към постигането на определени резултати. Положителен отговор на този въпрос по отношение на античния гносис дава Ханс Йонас, твърдейки, че „обръщането наопаки“ е „инструмент за нейното [на новата митология] възникване пред лицето на силно укрепена традиция, която тя иска да разруши и именно заради това, принцип... трябва да бъде парадоксът, а не съответствието с традицията“ (Jonas, 1994, с. 108; превод – В.М.). Фактите от живота на П. Дънов позволяват да се предполага, че отхвърлянето на християнската интерпретационна норма (при запазване на каноничната форма) и заместването ѝ с прилаганата още от древната еврейска философска и мистична интерпретация, а по-късно и от гностицизма, „предварително установена“ система от идеи, се използва като херменевтичен ключ за определяне на смисъла в текстовете на Св. Писание (срв. *Słownik wiedzy biblijnej*, 2004, с. 220). Както е известно, П. Дънов е син на православен свещеник, след завършването на протестантска семинария в Свищов от 1888 до 1895 г. следва богословие в протестантския Богословски университет в Бостон (срв. Златев, 1994).

БИБЛИОГРАФИЯ

- Bednarz, M. (2007). *1–2 List do Tesaloniczan*. Częstochowa: Wyd. Edycja Św. Pawła.
- Hołowka, T. (1986). *Myślenie potoczne. Heterogeniczność zdrowego rozsądku*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Jonas, H. (1994). *Religia gnozy*. Прев. М. Klimowicz. Kraków: Platan.
- Maldjieva, V. (2011). Tożsamość nazw a tożsamość doktryny (terminy chrześcijańskie w języku neognozy). В: E. Golachowska & A. Zielińska (Ред.), *Wokół religii i jej języka* (с. 355–367). Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Maldjieva, V. (2012). Tabu „chrześcijańskiej” neognozy (na przykładzie tekstów Petyra Dynowa). В: N. Długosz & Z. Dimoski (Ред.), *Tabu w oku szeroko otwartym* (с. 173–180). Poznań: Wydawnictwo Rys.
- Maldjieva, V. (2013). Język ezoteryzmu a ezoteryczny język. Konsekwencje etyki ezoterycznej w języku współczesnych ruchów religijnych. В: R. Ptaszek (Ред.), *Ezoteryzm w kulturze Europy* (с. 95–110). Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Marciszewski, W. (Ред.). (1970). *Mała encyklopedia logiki*. Wrocław: Ossolineum.
- Markiewicz, H. (1990). Odmiany intertekstualności. В: H. Markiewicz, *Wymiary dzieła literackiego* (с. 215–238). Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Nycz, R. (1990). Intertekstualność i jej zakresy: teksty, gatunki, światy. *Pamiętnik Literacki*, (2), 95–116.
- Propozycje Kongresu w Messynie w roku 1966 dotyczące badań gnozy. (1996). В: *Gnostycyzm antyczny i współczesna neognoza* (Том 12, с. 5–8). Warszawa: ATK.
- Słownik wiedzy biblijnej*. (2004). Warszawa: Vocatio.
- Szwat-Gyłybowa, G. (2005). Mnemotechnika Petyra Dynowa. *Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język. Literatura. Kultura*, 2, 139–150.
- Библиотека „Триъгълник“. (2007). Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg>
- Библия сиреч книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия Завет. Синодалният превод*. (1993). София: Изд. Св. Синод на Българската църква.
- Дънов, П. (без дата-а). Абсолютна справедливост (8.03.1936). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1935-09-22-05.2000/1936-03-08-05.html>
- Дънов, П. (без дата-б). В нова окраска. Богатството на деня (30.01.1935). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/timeline/1935/01/1935-01-30-05.html>
- Дънов, П. (без дата-с). Все що е писано (28.01.1917). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1917-01-28-10.2004/1917-01-28-10.html>
- Дънов, П. (без дата-д). Две правила (17.12.1933). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1933-01-04-05.1998/1933-01-11-05.html>
- Дънов, П. (без дата-е). Десетте девиси (1 септември 1940). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1940-07-23-05.1998/1940-09-01-05.html>

- Дънов, П. (без дата-f). Закон за частите и за цялото (18.05.1932). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1932-03-16-06.1998/1932-05-18-05.html>
- Дънов, П. (без дата-g). Истина и добро (5.03.1933). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1932-12-18-05.1998/1933-03-05-05.html>
- Дънов, П. (без дата-h). Обичайте и радвайте се (25.02.1940). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1940-02-25-05.1997/1940-02-25-05.html>
- Дънов, П. (без дата-i). Светлина, топлина, сила (31.03.1940). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1940-02-25-05.1997/1940-03-31-05.html>
- Дънов, П. (без дата-j). Три възгледа (6.07.1941). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1934-03-04-10.1999/1934-04-22-10.html>
- Дънов, П. (без дата-k). Чантата на любовта (1.12.1940). *Triangle.bg*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://triangle.bg/books/1940-09-29-05.1998/1940-12-01-05.html>
- Златев, К. (1994). *Личността и учението на Петър Дънов*. София: Верен.
- Идеята за братство. (2008). *Beinsadouno.com*. Изтеглен на 26 Март 2014, от <http://www.beinsadouno.org/bg/node/6>
- Николай (Макариополски епископ) & Серафим (архимандрит) (Ред.). (1991). Символ на вярата. В: *Нашата вяра. Свещена история на Стария и Новия завет. Православен катехизис и православно богослужение* (с. 169–171). София: Синодално издателство.

BIBLIOGRAPHY

(TRANSLITERATION)

- Bednarz, M. (2007). *1–2 List do Tesaloniczan*. Częstochowa: Wyd. Edycja Św. Pawła.
- Bibliia sirech knigite na Sveshtenoto Pisanie na Vetkhia i Novia Zavet. Sinodalniiat prevod.* (1993). Sofia: Izd. Sv. Sinod na Bŭlgarskata tsŭrkva.
- Biblioteka „Triŭgŭlnik“. (2007). Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg>
- Dŭnov, P. (n.d.-a). Absolutna spravedlivost (8.03.1936). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1935-09-22-05.2000/1936-03-08-05.html>
- Dŭnov, P. (n.d.-k). Chantata na liubovta (1.12.1940). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1940-09-29-05.1998/1940-12-01-05.html>
- Dŭnov, P. (n.d.-e). Desette devitsi (1.09.1940). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1940-07-23-05.1998/1940-09-01-05.html>
- Dŭnov, P. (n.d.-d). Dve pravila (17.12.1933). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1933-01-04-05.1998/1933-01-11-05.html>
- Dŭnov, P. (n.d.-g). Istina i dobro (5.03.1933). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1932-12-18-05.1998/1933-03-05-05.html>

- Důnov, P. (n.d.-h). Obichaite i radvaite se (25.02.1940). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1940-02-25-05.1997/1940-02-25-05.html>
- Důnov, P. (n.d.-i). Svetlina, toplina, sila (31.03.1940). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1940-02-25-05.1997/1940-03-31-05.html>
- Důnov, P. (n.d.-j). Tri vűzgleda (6.07.1941). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1934-03-04-10.1999/1934-04-22-10.html>
- Důnov, P. (n.d.-b). V nova okraska. Bogatstvoto na denia (30.01.1935). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/timeline/1935/01/1935-01-30-05.html>
- Důnov, P. (n.d.-c). Vse shto e pisano (28.01.1917). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1917-01-28-10.2004/1917-01-28-10.html>
- Důnov, P. (n.d.-f). Zakon za chastite i za tsialoto (18.05.1932). *Triangle.bg*. Retrieved March 26, 2014, from <http://triangle.bg/books/1932-03-16-06.1998/1932-05-18-05.html>
- Hołówka, T. (1986). *Myślenie potoczne. Heterogeniczność zdrowego rozsądku*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Ideiata za bratstvo. (2008). *Beinsadouno.com*. Retrieved March 26, 2014, from <http://www.beinsadouno.org/bg/node/6>
- Jonas, H. (1994). *Religia gnozy*. Trans. M. Klimowicz. Kraków: Platan.
- Maldjieva, V. (2011). Tożsamość nazw a tożsamość doktryny (terminy chrześcijańskie w języku neognozy). In: E. Golachowska & A. Zielińska (Eds.), *Wokół religii i jej języka* (p. 355–367). Warszawa: SOW.
- Maldjieva, V. (2012). Tabu „chrześcijańskiej” neognozy (na przykładzie tekstów Petyra Dynowa). In: N. Długosz & Z. Dimoski (Eds.), *Tabu w oku szeroko otwartym* (p. 173–180). Poznań: Wydawnictwo Rys.
- Maldjieva, V. (2013). Język ezoteryzmu a ezoteryczny język. Konsekwencje etyki ezoterycznej w języku współczesnych ruchów religijnych. In: R. Ptaszek (Ed.), *Ezoteryzm w kulturze Europy* (p. 95–110). Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Marciszewski, W. (Ed.). (1970). *Mała encyklopedia logiki*. Wrocław: Ossolineum.
- Markiewicz, H. (1990). Odmiany intertekstualności. In: H. Markiewicz, *Wymiary dzieła literackiego* (p. 215–238). Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Nikolaï (Makariopolski episkop) & Serafim (arkhimandrit) (Eds.). (1991). Simvol na viarata. In: *Nashata viara. Sveshtena istoriia na Stariia i Novii zavet. Pravoslaven katekhizis i pravoslavno bogoslužhenie* (p. 169–171). Sofiia: Sinodalno izdatelstvo.
- Nycz, R. (1990). Intertekstualność i jej zakresy: teksty, gatunki, światy. *Pamiętnik Literacki*, (2), 95–116.
- Propozycje Kongresu w Messynie w roku 1966 dotyczące badań gnozy. (1996). In: *Gnostycyzm antyczny i współczesna neognoza* (Vol. 12, p. 5–8). Warszawa: ATK.
- Słownik wiedzy biblijnej. (2004). Warszawa: Vocatio.
- Szwat-Gyłybowa, G. (2005). Mnemotechnika Petyra Dynowa. *Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język. Literatura. Kultura*, 2, 139–150.
- Zlatev, K. (1994). *Lichnostta i uchenieto na Petűr Dűnov*. Sofiia: Veren.

Koniec czasów oczami neognozy (na materiale tekstów Petra Dynowa)

Część tekstów neognostyckich wchodzi w oczywiste i wieloaspektowe relacje intertekstowe z tekstami chrześcijańskimi. Z tego powodu elementem analizy semantyczno-pragmatycznej takich tekstów powinno być badanie tych odniesień na pierwszym miejscu do Pisma Świętego, bo w ich ramach często odbywa się wprowadzenie treści charakterystycznych dla danej duchowości neognostyckiej na drodze redefiniowania terminów doktryny chrześcijańskiej – a w szczególności tych, których treść jest mocno osadzona w Objawieniu. Do tych terminów (i odpowiednio pojęć) niewątpliwie odnoszą się te, które są związane z końcem czasów. Jeden z nich, będący przedmiotem badania w tej pracy, to powtórne przyjście Chrystusa. Materiałem dla analizy posłużyły przede wszystkim teksty z cyklu „Prelekcje niedzielne” bułgarskiego neognostyka z XX wieku Petra Dynowa. Badanie obejmuje dwa etapy:

Na pierwszym etapie stwierdza się treść pojęciową analizowanego terminu w doktrynie chrześcijańskiej (w tekstach Pisma Świętego i Tradycji) oraz w badanej duchowości. Istotne dla tej ostatniej są tak zdefiniowane, jak i przemilczane / ignorowane elementy pojęcia chrześcijańskiego. Drugi etap ma na celu ustalenie mechanizmów intertekstowości: 1) sposobu odniesienia do tekstu biblijnego, miejsca, które ono zajmuje w tekście neognostyka, 2) bliższego i dalszego kontekstu cytatów w Piśmie Świętym i w tekście neognozy, jak również związku cytatów z tematem analizowanego tekstu, 3) sposobu interpretowania cytatów biblijnych, ich funkcji dla „teologii” tekstu neognostyckiego.

Słowa kluczowe: neognoza; Petyr Dynow; koniec czasów

End of Times through the Eyes of Neognosis (on Peter Deunov's Texts)

Some Neognostic texts are in obvious intertextual and many-sided interrelations with Christian texts. An element of the semantic-pragmatic analysis of such texts should therefore be the study of these relationships with the Scriptures in the first place, since it is in their framework that conceptual content is often introduced: content characteristic to Neognostic spirituality through redefining the terms of Christian doctrine – especially those whose content is an essential part of Revelation. These terms (and concepts) undoubtedly include those associated with the end of times. One of these, the subject of this study, is The Second Coming of Christ. The material for analysis is taken mainly from the texts of the series “Sunday talks” by the 20th-century Bulgarian Neognostic Peter Deunov. The study comprises two stages.

The first establishes the conceptual content of the term in Christian doctrine (in the text of Sacred Scripture and Sacred Tradition) as well as in spirituality. In the latter case, both the redefined and the suppressed / ignored elements of the Christian concept are important. The second stage seeks to establish the mechanisms of intertextuality: 1) the mode of relation to the Biblical text and the place this occupies in the author's text, 2) the immediate and broader context of the quotations from Scripture in the Neognostic text, as well as the relationship between these quotes and the topic of analysed text, and 3) the means of interpreting Biblical quotations, and their function for the "theology" of the Neognostic text.

Keywords: neognosis; Peter Deunov; end of times

Notka o autorze

Viara Maldjieva (Вяра Малджиева) – językoznawczyni, slawistka, profesor zwyczajny, pracuje w Katedrze Bałkanistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prowadzi slawistyczne badania konfrontatywne w zakresie składni, semantyki, słowotwórstwa, frazeologii i leksykografii, ostatnie zainteresowana naukowe dotyczą języka duchowości. Opublikowała szereg artykułów w międzynarodowych czasopismach naukowych, m.in.: „Etudes Cognitives”, „Studia Slavica”, „Balcanica Posnaniensia”, „Prace filologiczne” „Бюлетин за съпоставително изследване на славянските езици”, „Научни трудове на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”, „Съпоставително езикознание”, „Български език”. Redaktor naukowy prac zbiorowych, współautorka monografii *Polskie i bułgarskie związki frazeologiczne* (1994); *Modalność. Teoretyczne problemy. Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. VI, cz. 1, (1996), *Od zdania złożonego do zdania pojedynczego (Nominalizacja argumentu propozycjonalnego w języku polskim i bułgarskim)* (2002), autorka studiów, m.in.: *Non-inflected Parts of Speech in the Slavonic Languages (Syntactic Characteristics)* (1995), *Modalność: hipotetyczność, irrealność, optatywność i imperatywność, warunkowość. Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 4, cz. 3, (2003), *Słowotwórstwo. Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 9 (2009) oraz podręczników i skryptów do nauki języka bułgarskiego.